

А. С. Селіверстова,
д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ*

L. Seliverstova,
Ph. D., Professor of Department of Finance, Kyiv National Trade and Economic University, Kyiv

FEATURES OF THE FUNCTIONING OF FINANCIAL SYSTEMS IN FOREIGN COUNTRIES

Фінансова система є основою функціонування кожної країни. Від якості її формування та напрямів функціонування залежить добробут країни, рівень її конкурентних позицій на міжнародному рівні та економічне зростання в цілому. Статтю присвячено аналізу особливостей функціонування фінансових систем у зарубіжних країнах. Автором розглянуто складові світової фінансової системи, проаналізовано елементи світової фінансової системи та основні підходи до формування світових фінансових систем.

The financial system is the basis for the functioning of each country. The welfare of the country, the level of its competitive position at the international level and the economic growth in general depend on the quality of its formation and the directions of its functioning. The article is devoted to the analysis of the peculiarities of the functioning of financial systems in foreign countries. The author considers the components of the world financial system, analyzes the elements of the world financial system and the main approaches to the formation of the world financial systems.

Ключові слова: світова фінансова система, фінансова система країни, складові фінансової системи, елементи фінансової системи, світовий ринок, міжнародні фінансові ринки.

Key words: world financial system, financial system of the country, components of the financial system, elements of the financial system, world market, international financial markets.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Для будь-якої держави наявність ефективною фінансової системи є важливою умовою функціонування її економіки. Фінансова система є достатньо складною за своєю будовою конструкцією, результатом дії якої є реалізація балансу інтересів і протиріч фінансової політики та економіки.

За допомогою фінансової системи держава накопичує і використовує ресурси для утримання свого апарату, а також направляє їх на виконання своїх функцій. Фінансова система охоплює грошові відносини між державою і підприємствами, організаціями, державою і населенням, між підприємствами й всередині них [1, с. 18].

Пошук найбільш дієвих підходів до формування ефективною фінансової системи на основі аналізу особливостей функціонування фінансових систем в зарубіжних країнах є важливим завданням в умовах постійної мінливості зовнішнього середовища, що нині відбувається у вітчизняній економіці.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження теоретичних і практичних аспектів формування фінансових систем у зарубіжних країнах знайшли своє відображення у працях таких вітчизняних вчених, як: Кириленко О.П. [1], Миргородської Л.О. [2], Федосов В.М. [3], Чугунов І. Я. [4], Юрія С.І. [3] та інших.

Зважаючи на високі здобутки у дослідженнях вітчизняних та закордонних науковців, державна фінансова система не може визначатися раз і назавжди, на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки вона повинна бути гнучкою та коригуватися у відповідь на зміни зовнішніх та внутрішніх факторів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою проведення дослідження є аналіз особливостей функціонування фінансових систем у зарубіжних країнах.

* Роботу виконано в межах фундаментальної науково-дослідної роботи (№ 645/20 "Архітектура фінансової системи як інструмент суспільного розвитку" 0117U000506).

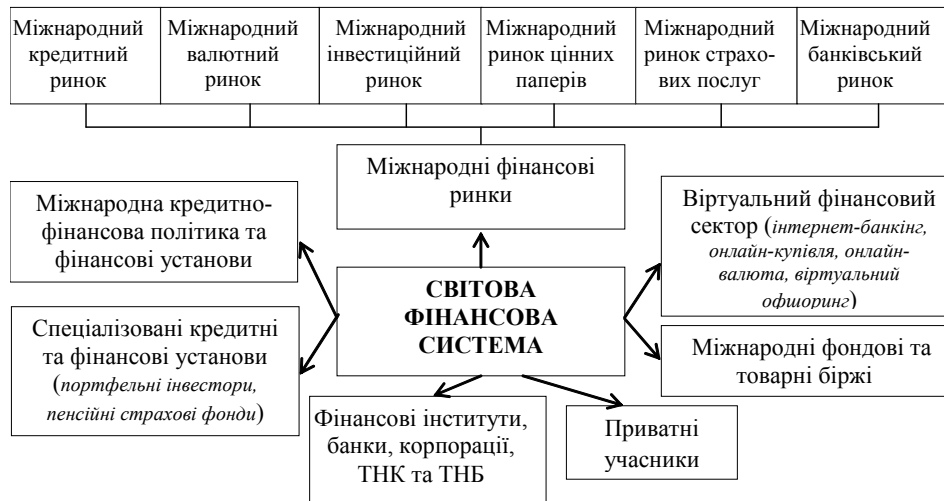

Рис. 1. Складові світової фінансової системи

**ВИКЛАД
ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ**

Світова фінансова система є поєднанням фінансових ринків та фінансових установ, які працюють у правовому та податковому полі міжнародного бізнесу. Основні елементи світової фінансової системи наведено на рисунку 1.

Учасниками світової фінансової системи, які опосередковують основну частину міжнародних фінансових потоків є:

— національні стейкхолдери (учасники) — держава, корпорації, банки, спеціалізовані кредитно-фінансові установи, включаючи страхові та пенсійні компанії, фондови та товарні біржі;

— міжнародні учасники — міжнародні корпорації, транснаціональні компанії (ТНК), міжнародні банки, транснаціональні банки (ТНБ), спеціалізовані кредитно-фінансові установи, міжнародні фондови та товарні біржі, міжнародні валютно-фінансові інститути, міжнародні фондови та товарні біржі;

— приватні учасники.

У залежності від функціональних елементів складовими світової фінансової системи є міжнародний валютний ринок, міжнародний кредитний ринок, міжнародний ринок цінних паперів, міжнародний ринок страхових послуг, міжнародний банківський ринок та міжнародний інвестиційний ринок.

Комерційні банки відіграють центральну роль на світовому фінансовому ринку, оскільки обіймають широку сферу фінансової діяльності. Зобов'язання банків складаються переважно з депозитів з різними строками погашення активів: позики (корпораціями та державами), депозити в інших банках та облігації [5, с. 19].

Корпорації (особливо ТНК) проводять операції з залучення іноземних джерел капіталу для фінансування своїх інвестицій: продаж акцій, позик, продаж боргових фондів, єврооблігацій [6, с. 57].

Небанківські фінансові установи проводять операції з диверсифікації їх портфелів з іноземними активами.

Центральні банки входять до світових фінансових ринків за допомогою засобів валютного регулювання. Державні установи позичають кошти за кордоном, продають державні облігації. Уряди країн, що розвиваються, а також компанії, що належать державі, беруть позики від комерційних банків іноземних держав.

У залежності від рівня взаємодії суб'єктів фінансову систему можна поділити на: національну, регіональну, міжнародну, транскордонну та глобальну або світову.

Національна фінансова система — це сукупність принципів, форм, методів, організаційних інструментів,

вартісних важелів, які використовуються з метою регулювання валютних, кредитних, розрахункових відносин і функціонують з метою регулювання та розвитку в межах окремої країни.

Регіональна фінансова система — це сукупність заходів щодо організації, регулювання та оптимального розвитку валютних, кредитних, розрахункових відносин у межах інтеграційних угруповань.

Міжнародна фінансова система — це гармонійне поєднання фінансових відносин на двосторонній основі.

Транскордонна фінансова система — це система, яка функціонує на основі багатосторонніх стосунків.

Сукупність організаційних, економічних, вартісних принципів, форм, методів, інструментів регулювання фінансового ринку та реалізації є сутністю глобальної або світової фінансової системи.

Не зважаючи на те, що на організацію фінансових систем зарубіжних країн з розвинутою ринковою економікою впливають національні, регіональні та глобальні особливості, у світовій практиці виділяють 3 типи соціально-економічних моделей: американську, західноєвропейську та японську [6, с. 56].

Для американської моделі характерно те, що вона базується на індивідуалізмі її учасників та принципах лібералізму — заохочує підприємницьку активність та прагнення до збагачення найактивнішої частини населення. Водночас малозабезпеченим групам створюється прийнятний рівень життя за рахунок різних пільг і допомог. Характерною рисою фінансової системи США є тенденція до підвищення рівня саморегулювання, це визначається великою кількістю та надійністю фінансових інструментів.

До елементів фінансової системи США належать: фінанси федерації, які включають федеральний бюджет, спеціальні фонди федерального рівня, фінанси державних підприємств; фінанси штатів, що мають власний бюджет, спеціальні фонди та фінанси підприємств, котрі знаходяться у власності штату; місцеві фінанси, до яких входять місцеві бюджети, фінанси комунального господарства, різноманітні фонди [7].

Західноєвропейська модель менш уніфікована, а тому важко виокремити її найхарактерніші особливості. Так, із традиційної континентальної західноєвропейської моделі випадає британська — більш схожа до американської; чи скандинавська модель держави загального добробуту. Разом з тим, західноєвропейську модель (точніше кажучи, її континентальний варіант) можна охарактеризувати як корпоративну модель, тобто таку, що базується не стільки на індивідуалізмі своїх учасників, скільки на їх господарських, професійних, профспілкових та інших об'єднаннях (так званих первинних корпораціях), що реалізують свої групові інте-

реси, часто через соціальні протести і зіткнення. Гармонізацію цих інтересів забезпечує економічно сильна держава; інтереси приватного бізнесу часто обмежуються в інтересах решти учасників суспільства; соціальні гарантії загалом високі, а тому майнове розшарування незначне [1, с. 20].

Японській моделі притаманна прихильність японців до комуналізму (общинності), тобто превалювання колективних інтересів над індивідуальними в будь-якому колективі — сім'ї, окрузі, компанії. Для такої моделі характерне незначне соціальне розшарування, а соціальні зобов'язання беруть на себе общини, а не держава.

Грошово-кредитна система Японії складається з банківської системи, до якої входить Центральний банк Японії та комерційні банки (універсальні та спеціалізовані), інших кредитних інститутів (поштові ощадні каси, фінансово-кредитні корпорації, страхові компанії). В Японії особливо розвинені великі об'єднання банків та підприємств. На чолі цих груп стоїть місцевий банк, що об'єднує навколо себе великі промислові підприємства [8].

Фінанси державних підприємств Японії входять до державного бюджету як спеціальні рахунки. Важливим є те, що ці підприємства не займаються виробничою діяльністю, а тільки підтримують інфраструктуру.

Отже, фінансова система країн із розвинутою економікою містить такі ланки:

- державний бюджет;
- територіальні фінанси;
- державний кредит та кредити місцевих органів влади;
- спеціальні фонди;
- фінанси суб'єктів господарювання.

Структура фінансової системи країни залежить від її державного устрою. Так, в унітарних державах фінансова (бюджетна) система складається з двох ланок, а саме: державний бюджет та місцеві бюджети. Тоді як у федеративних державах бюджетна система включає три ланки: державний (федеральний) бюджет, бюджети членів федерації та місцеві бюджети. Проте, поряд із загальними ознаками кожна країна має свої особливості побудови фінансової системи, що склалися історично або є вимогами часу [9].

Відповідно до досвіду функціонування фінансових систем розвинених країн світу можна побачити, що функціонування відповідних систем здійснюється достатньо ефективно через значну роботу органів державного та місцевого управління. Формування бюджетів цих країн здійснюється на середньостроковій основі та існують великі повноваження місцевих органів влади при складанні та виконанні місцевих бюджетів. Значним є також наявність спеціальних цільових фондів, що дозволяють проводити фінансування важливих програм розвитку країни. Позабюджетні фонди діють як окремі фінансові інститути та відповідно наділені широкими повноваженнями щодо використання грошових коштів. У розвинених країнах існує значна підтримка держави цільових програм економічного розвитку та окремих галузей національного господарства.

ВИСНОВКИ

Фінансова система є основою функціонування будь-якої країни. Від якості її формування та напрямів функціонування залежить добробут країни, рівень її конкурентних позицій на міжнародному рівні та економічне зростання в цілому. На сьогодні важливим фактором є інтеграція України в світовий економічний простір, тому залежність української економіки від світової економічної системи постійно збільшується.

Світова фінансова система функціонує як сукупність міжнародних валютних, кредитних і розрахункових відносин, пов'язаних між собою за до-

помогою взаємодії світових фінансових ринків, міжнародних фінансових інститутів, взаємозалежних між собою в певному порядку через світові фінансові потоки. Розвиток світової фінансової системи не стоїть на місці, а знаходиться у постійній динаміці, маючи перспективи для розширення своєї структури шляхом охоплення нових сфер діяльності, функціонування світового господарства. Усі складові світової фінансової системи багатогранні і взаємопов'язані між собою, отже, для її гармонійного та ефективного функціонування в умовах глобалізації необхідною умовою є злагоджена робота структурних елементів.

Література:

1. Фінанси зарубіжних країн: навчальний посібник / [Кізіма Т.О., Кравчук Н.Я., Горин В.П. та ін.]; за ред. О.П. Кириленко. — Тернопіль: Економічна думка, 2013. — 287 с.
2. Миргородська Л.О. Фінансові системи зарубіжних країн: навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 320 с.
3. Фінанси: підручник / За ред. С.І. Юрій, В.М. Федосова. — К.: Знання, 2008. — 611 с.
4. Фінанси України: інституційні перетворення та напрями розвитку / За ред. І.Я. Чугунова. — К.: ДННУ АФУ. — 2009. — 848 с.
5. International finance: training manual, 5th edition, revised and enlarged. — Edited by Yuriy Kozak. — Kiev — Chisinau — Katowice — New York — Tbilisi: CUL, 2015. 287 p.
6. Селіверстова Л.С. Фінанси корпорацій: монографія. — К.: КНТЕУ, 2013. — 320 с.
7. Финансовая система в США [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://amerikos.com/usa/financial-s/>
8. Финансовая система Японии [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://japangid.ru/regulirovanie-rynka-bankovskix-uslug/>
9. Забедюк М.С. Особливості формування та функціонування фінансових систем зарубіжних країн. Економічний форум. — 2015. — № 1. — С. 202—207 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_1_35

References:

1. Kizyma, T.O. Kravchuk, N.Ya. and Horyn, V.P. (2013), *Finansy zarubizhnykh krain* [Finances of foreign countries], *Ekonomichna dumka, Ternopil', Ukraine*.
2. Myrhorods'ka, L.O. (2008), *Finansovi systemy zarubizhnykh krain* [Financial systems of foreign countries], *Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine*.
3. Yurij, S.I. and Fedosova V.M. (2008), *Finansy* [Finance], *Znannia, Kyiv, Ukraine*.
4. Chuhunov, I.Ya. (2009), *Finansy Ukrainy: instytutsijni peretvorennia ta napriamy rozvytku* [Finances of Ukraine: institutional transformations and directions of development], *DNNU AFU, Kyiv, Ukraine*.
5. Kozak, Y. (2015), *International finance: training manual, 5th ed.*, *CUL, Kyiv, Ukraine*.
6. Seliverstova, L.S. (2013), *Finansy korporatsij* [Finance of corporations], *KNTEU, Kyiv, Ukraine*.
7. *amerikos.com* (2018), "The financial system in the US", available at: <http://amerikos.com/usa/financial-s/> (Accessed 15 Feb 2018).
8. *japangid* (2018), "The financial system of Japan", available at: <http://japangid.ru/regulirovanie-rynka-bankovskix-uslug/> (Accessed 15 Feb 2018).
9. Zabediuk, M.S. (2015), "Features of the formation and functioning of financial systems of foreign countries", *Ekonomichnyj forum*, vol. 1, pp. 202-207, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_1_35 (Accessed 15 Feb 2018).

Стаття надійшла до редакції 06.03.2018 р.